

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 โดยศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การศึกษาผลของรูปแบบ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- 1.2 เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

2.1 การวิจัย ระยะที่ 1 การสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

2.1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาที่เกี่ยวข้องและความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการสังเกตการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ในสภาพจริง โรงเรียนละ 3 ครั้งและสัมภาษณ์ ครูผู้สอนสาระทัศนศิลป์ รายวิชาศิลปกรรม ระดับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ ผู้สอนสาระทัศนศิลป์ โรงเรียนสาธิต คณะศึกษาศาสตร์ ระดับมัธยมมหาวิทยาลัยขอนแก่น โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง ประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ในปัจจุบัน การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ของนักเรียน ปัญหาอุปสรรคและความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2.1.2 การศึกษาดำรงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ โดยศึกษาจากเอกสารตำราต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

ผลการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์หมายถึงความสามารถของสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุมเกิดความคิดใหม่ที่แตกต่างจากเดิม โดยมีการบูรณาการจากประสบการณ์ความรู้ทั้งหมดที่ผ่านมาทำให้เกิดการเรียนรู้นำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้น และการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การศึกษาเอกสารตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.1) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สรุปได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปะควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้าน ความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะทางศิลปะ การนำศิลปะมาใช้ในการแสดงออกทางความคิด อารมณ์ความรู้สึกการตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมทั้งในอดีตและร่วมสมัยและผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์

2.2) การจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุดด้วยความมุ่งหวังที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยมีปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมกับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกัน เพื่อพัฒนาการด้าน อารมณ์ สังคม และสติปัญญา แนวทางการจัดการเรียนรู้จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างกระฉับกระเฉง เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ควรให้ความสำคัญกับผู้เรียนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรทั้งความรู้ด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ผู้สอนมีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีระบบ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

2.3) รูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้หมายถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ ซึ่งมีกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการสอน และการเรียนรู้ ที่ได้จัดทำขึ้นตามหลักปรัชญา ความเชื่อ

ทฤษฎีรองรับ แล้วอาศัยยุทธศาสตร์การสอน วิธีสอนและเทคนิคการสอน ลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน การเตรียมการ สื่อการสอน และการประเมินผล โดยผ่านขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบเพื่อช่วยให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการและจุดประสงค์ที่กำหนด ผลจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้คือการเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

2.1.3 ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจของครูต้นแบบ

การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจของครูต้นแบบ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจของครูต้นแบบ โดยการสังเกตการณ์สอนและการสัมภาษณ์ครูต้นแบบ จำนวน 11 คน มีการบันทึกเสียง ระหว่างการสนทนาและบันทึกภาพในระหว่างการสอน คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะเป็นคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่สนใจ

2.1.4 การสังเคราะห์ร่างต้นแบบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เสนอแนะข้อคิดเห็นต่อร่างต้นแบบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจ

ในระยชนี้มีเป้าหมายเพื่อวางแผนร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ แนวทางการวิจัยเป็นการวิเคราะห์ปัญหา เอกสาร รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจ และจากการศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องจากการสัมภาษณ์การสังเกตการณ์จัดการเรียนรู้ที่สนใจของครูต้นแบบ มาสังเคราะห์เป็นร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเบื้องต้น ก่อนนำไปให้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ที่สนใจ ด้านหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 และด้านความคิดสร้างสรรค์ จำนวน 10 คน ตรวจสอบโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็นต่อร่างต้นแบบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจ เมื่อผ่านการตรวจสอบแล้ว ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและจัดทำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนใจเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้ต่อไป

2.2 การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้

การวิจัยในระยชนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการสอนที่สนใจเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการสอน การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนการนำเทคนิควิธีการและเครื่องมือประเมินมาใช้อย่างเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ขณะปฏิบัติการวิจัย โดยนำร่างรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน

35 คน ที่เรียนวิชาศิลปกรรม1 รหัสวิชา ศ.42101 ซึ่งเป็นรายวิชาพื้นฐาน ในภาคปลายปีการศึกษา 2550

2.3 การวิจัยระยะที่ 3 การศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

โดยการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไปขยายผลในการจัดการเรียนรู้อาชีวศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 5 ห้องเรียน ดังนี้ ช่วงชั้นที่ 3 ขยายผล ณ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย โดยนำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/10 รวมทั้งสิ้นจำนวน 97 คน ช่วงชั้นที่ 4 ขยายผล ณ โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3 รวมทั้งสิ้นจำนวน 99 คน ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2551

2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.4.1 เครื่องมือที่ใช้ศึกษาทฤษฎี หลักการและบริบทที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ คำถามที่ใช้สัมภาษณ์จะเป็นคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ และแบบบันทึกการสังเกตการณ์สอน

2.4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แบบบันทึกเหตุการณ์การเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบสัมภาษณ์ ความคิดเห็นของนักเรียน แบบวัดความคิดสร้างสรรค์

2.4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แบบบันทึกเหตุการณ์การเรียนการสอน และแบบสัมภาษณ์ ความคิดเห็นของนักเรียน แบบวัดความคิดสร้างสรรค์

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาทฤษฎี หลักการและบริบทที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

2.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์เนื้อหา

2.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์เนื้อหา

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ ความต้องการในการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จัดการเรียนรู้ของผู้สอนวิชาทัศนศิลป์ การศึกษาเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ การศึกษาการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ของครูต้นแบบโดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบ เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จากนั้นได้รับการเสนอแนะข้อคิดเห็นต่อร่างต้นแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการสนทนากลุ่มจากนั้นนำร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปพัฒนาหาประสิทธิภาพของรูปแบบโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปขยายผลในการจัดการเรียนรู้วิชาทัศนศิลป์ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ได้จากการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 กรอบแนวคิดและหลักการ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ นั้นเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมมากที่สุดด้วยความมุ่งมั่นที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด สร้างความรู้ได้ด้วยตนเองโดยแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์ และมีปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมกับผู้สอนและผู้เรียนทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งหมายถึง ความสามารถของสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุมเกิดความคิดใหม่ที่แตกต่างจากเดิม โดยมีการบูรณาการจากประสบการณ์ ความรู้ทั้งหมดที่ผ่านมาทำให้เกิดการเรียนรู้นำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้น และการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์โดยใช้ กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วย การกระตุ้น การสำรวจ การวางแผน การปฏิบัติกิจกรรมและการทบทวน จะทำให้ผู้เรียนเกิด ความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่อง และความคิดละเอียดลออ

3.1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องแคล่ว และมีความคิดละเอียดลออ
- 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

3.1.3 ข้อกำหนด

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นี้ เป็นรูปแบบที่ใช้ในกิจกรรมทัศนศิลป์ปฏิบัติ เท่านั้น

3.1.4 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีแนวทางและลำดับขั้นในการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1) **ขั้นเตรียมความพร้อม** จุดประสงค์เพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนโดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้ **แจ้งจุดประสงค์**ในการเรียนรู้หรือหลักการทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบเพื่อให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียน **อยากมีส่วนร่วม**ในการเรียนรู้ **การทบทวนความรู้เดิม** หรือ **โน้มนำ**ที่เป็นพื้นฐานสำหรับความรู้ใหม่

2) **ขั้นพัฒนาการคิด** จุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการคิดขึ้น

โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้ 1) การให้ความรู้การนำเสนอปัญหาโดยเน้นความแปลกใหม่ท้าทาย หรือมีความเชื่อมโยงกับความรู้เดิม 2) ควรใช้สื่อที่มีความหลากหลาย 3) ผู้สอนแจกใบงานหรือมอบหมายให้ทำกิจกรรมทัศนศิลป์ 4) ผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นโดยใช้คำถามเป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวก ให้อิสระกับผู้เรียนได้คิด ได้ค้นหาได้สร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ด้วยตัวผู้เรียนเองตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้เรียน โดยแบ่งลำดับในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

2.1) การจุดประกาย

มีวิธีการดำเนินการดังนี้ผู้สอนให้ข้อความรู้โดยการกระตุ้นให้เกิดความคิด ซึ่งความคิดอาจเกิดขึ้นมาโดยทันที และไม่คาดคิดมาก่อน การกระตุ้นอาจจะกำหนดสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาโดยใช้คำถาม สื่อการเรียนการสอน การสาธิต การเล่าเรื่องเพื่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดความสงสัยและเกิดข้อคำถาม

2.2) การรวบรวมความคิด

มีวิธีการดำเนินการดังนี้เมื่อผู้เรียนเกิดความคิดขึ้น ต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนได้คิดกว้างออกไป คิดให้ได้มาก ๆ เพื่อให้ได้คำตอบที่หลากหลายซึ่งจะทำให้มีโอกาสได้แนวคิดที่ดี น่าสนใจ แปลกใหม่ และมีประโยชน์ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ขยายความคิดและนำออกมาประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ การรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์เดิม การสำรวจหาแนวทางใหม่ ๆ โดยการใช้จินตนาการหรือใช้ทั้ง 2 วิธีการผสมผสานกันเพื่อเป็นส่วนประกอบในการแก้ปัญหาหรือทำให้เกิดแนวคิดใหม่ ผู้สอนสนับสนุนให้ผู้เรียนนำข้อมูลมาไตร่ตรองสังเคราะห์ ประมวลผลความคิดเพื่อกำหนดทางเลือกวางแผนและร่างแบบจำลองความคิดขึ้น ซึ่งได้แก่ภาพร่างที่จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของผลงานทั้งหมด

2.3) การประเมินทางเลือก

มีวิธีการดำเนินการดังนี้ ผู้เรียนพิจารณาภาพร่างแบบจำลองความคิดที่ผู้เรียนได้เลือก เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของผู้เรียนต่อไป ผู้สอนใช้วิธีการซักถามพูดคุย ให้คำแนะนำกับผู้เรียนเพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับภาพร่าง ในกรณีที่ภาพร่างนั้นควรได้รับการปรับปรุงผู้สอนแนะนำให้ผู้เรียนย้อนกลับไปในขั้นตอนของการรวบรวมความคิดอีกครั้ง

3) ขั้นปฏิบัติ จุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียน ได้นำแนวคิดมาสร้างสรรค์โดยผ่านกระบวนการทางทัศนศิลป์

แบ่งลำดับในการจัดกิจกรรมดังนี้

3.1) การสร้างสรรค์ผลงาน

เป็นการนำความคิดไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ ทางศิลปะ โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้ ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานด้วยตนเองหรือร่วมมือกับกลุ่ม ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยใช้ภาพร่างเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานและสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายภายใต้การสนับสนุนส่งเสริมของผู้สอน

3.2) การทบทวน

มีวิธีการดำเนินการดังนี้เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วในขั้นตอนนี้เป็นการติดตามกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์โดยการแสดงออกทางผลงานศิลปะของผู้เรียนว่าทำอะไรรองไป ประสพผลตามเป้าหมายหรือไม่จะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร และได้เรียนรู้อะไร ผู้สอนใช้วิธีการซักถามพูดคุย ให้คำแนะนำเน้นย้ำให้ผู้เรียน ได้ทบทวนตรวจสอบและตกแต่งผลงานเพิ่มเติมเพื่อให้ผลงานนั้นมีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้เรียน

4) ขั้นประเมิน จุดประสงค์เพื่อพิจารณาผลของการปฏิบัติกิจกรรมว่าผู้เรียน ประสพผลสำเร็จในการปฏิบัติงานมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงผลงานในการปฏิบัติกิจกรรมครั้งต่อไป

มีวิธีการดำเนินการดังนี้ การประเมินจะเป็นการให้ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะ จุดเด่น จุดด้อย แนวทางในการพัฒนาผลงาน โดยจะประเมินทั้งด้านเนื้อหาวิชา พฤติกรรมการปฏิบัติงานและผลงานศิลปะ ซึ่งทำได้ทั้งในขณะปฏิบัติกิจกรรมและหลังจากปฏิบัติกิจกรรมไปแล้ว ควรใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินจากผลงาน การประเมินโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ ผู้สอนและผู้เรียนประเมินร่วมกัน โดยให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน พร้อมนำเสนอแนวคิดให้ผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียนวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะร่วมกันเพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุงผลงานในครั้งต่อไป การประเมินควรประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งทางด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย

ตารางที่ 20 แสดงปฏิสัมพันธ์ในการจัดการเรียนรู้บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	บทบาทและพฤติกรรมของผู้สอน	บทบาทและพฤติกรรมของผู้เรียน
<p>1. ขั้นเตรียมความพร้อม</p> <p>2. ขั้นพัฒนาการคิด</p> <p> 2.1 การจุดประกาย</p> <p> 2.2 การรวบรวมความคิด</p>	<p>1. เตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียน แจ้างจุดประสงค์ในการเรียนรู้หรือหลักการทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนทราบเพื่อให้ ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียน อยากมีส่วนร่วมในการเรียนรู้</p> <p>2. การทบทวนความรู้เดิม หรือมโนคติที่เป็นพื้นฐานสำหรับความรู้ใหม่</p> <p>ให้ข้อความรู้ โดยการกระตุ้นให้เกิดความคิด ซึ่งความคิดอาจเกิดขึ้นมาโดยทันที และไม่คาดคิดมาก่อน การกระตุ้นอาจจะกำหนดสิ่งต่างๆ ขึ้นมาโดยการ ใช้คำถาม สื่อการเรียนการสอน การสาธิต การเล่าเรื่องเพื่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดความสงสัยและเกิดข้อคำถาม</p> <p>1. ต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนได้คิดกว้างออกไป คิดให้ได้มากๆ เพื่อให้ได้คำตอบที่มากมายหลากหลายซึ่งจะทำให้มีโอกาสได้แนวคิดที่ดี น่าสนใจ แปลกใหม่ และมีประโยชน์โดยให้ผู้เรียน ได้แลกเปลี่ยนความคิดกัน ได้อภิปรายในกลุ่มผู้เรียน</p> <p>2. กระตุ้นให้ผู้เรียน ได้ขยายความคิดได้คิดในแง่มุมต่างๆและนำออกมาประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ โดยการรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์เดิม หรือการสำรวจหาแนวทางใหม่ ๆ โดยใช้จินตนาการหรือใช้ทั้ง 2 วิธีการผสมผสานกันเพื่อเป็นส่วนประกอบในการแก้ปัญหาหรือทำให้เกิดแนวคิดใหม่ สนับสนุนให้ผู้เรียนได้นำข้อมูลมาไตร่ตรอง สังเคราะห์ ประมวลผลความคิดเพื่อกำหนดทางเลือกวางแผนและร่างแบบจำลองความคิดขึ้น ซึ่งได้แก่ภาพร่างที่จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของผลงานทั้งหมด</p>	<p>1. วิเคราะห์ความต้องการของตนเอง</p> <p>2. พยายามนำประสบการณ์เดิมมาใช้ในการทบทวนความรู้เดิมและทำความเข้าใจในมโนคติที่เป็นพื้นฐานสำหรับความรู้ใหม่</p> <p>ทำความเข้าใจ ซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นที่สงสัย หรือ ไม่ชัดเจน</p> <p>1. ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการคิด การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิด การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น</p> <p>2. นำประสบการณ์เดิม จินตนาการหรือทั้ง 2 วิธีการในการรวบรวมความคิดเพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาหรือแนวคิดใหม่ๆ</p> <p>3. นำข้อมูลมาไตร่ตรอง สังเคราะห์ ประมวลผลความคิดเพื่อกำหนดทางเลือก</p> <p>4. วางแผนและร่างภาพแบบจำลองความคิดหลาย ๆ ภาพ</p>

ตารางที่ 20 แสดงปฏิสัมพันธ์ในการจัดการเรียนรู้บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน (ต่อ)

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	บทบาทและพฤติกรรมของผู้สอน	บทบาทและพฤติกรรมของผู้เรียน
<p>2.3 การประเมินทางเลือก</p>	<p>1. ชักถามพูดคุย ให้คำแนะนำกับนักเรียน เพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับภาพร่าง</p> <p>2. ในกรณีที่ภาพร่างนั้นควรได้รับการปรับปรุง ผู้สอนแนะนำให้ผู้เรียนย้อนกลับไปในช่วงตอนของการรวบรวมความคิดอีกครั้ง</p>	<p>1. เลือกและพิจารณาภาพร่างเพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของผู้เรียนต่อไป</p> <p>2. หากภาพร่างได้รับการปรับปรุงให้ผู้เรียนย้อนกลับไปในช่วงตอนของการรวบรวมความคิดอีกครั้ง</p>
<p>3. ขั้นปฏิบัติ</p> <p>3.1 การสร้างสรรค์ผลงาน</p> <p>3.2 การทบทวน</p> <p>4. ขั้นประเมิน</p>	<p>1. สนับสนุนให้ผู้เรียนนำความคิดไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมด้วยวิธีการต่างๆทางศิลปะ</p> <p>2. สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติงานด้วยตนเองหรือร่วมมือกับกลุ่ม สร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยวิธีการที่หลากหลาย</p> <p>ชักถามพูดคุย ให้คำแนะนำกับนักเรียน เน้นย้ำให้ผู้เรียน ได้ทบทวนตรวจสอบและตกแต่งผลงานเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้เรียน</p> <p>1. ในขณะที่ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมผู้สอนสามารถให้คำแนะนำเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาผลงาน โดยการประเมินจากผลงาน การประเมินโดยการสังเกต การสัมภาษณ์</p> <p>2. หลังจากปฏิบัติกิจกรรมผู้สอนและผู้เรียนประเมินผลงานร่วมกัน โดยการให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน พร้อมนำเสนอแนวคิดให้ผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะร่วมกัน</p>	<p>1. นำความคิดไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมด้วยวิธีการต่างๆ ทางศิลปะ โดยปฏิบัติงานด้วยตนเองหรือร่วมมือกับกลุ่ม</p> <p>2. สร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยใช้ภาพร่างเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานและสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย</p> <p>ทบทวนตรวจสอบผลงานตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้ผลงานนั้นมีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของตนเอง</p> <p>1. ประเมินผลงานของตนเองโดยพิจารณาความสมบูรณ์ ความสอดคล้องกับแนวคิดของตนเอง</p> <p>2. นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนและอธิบายแนวคิดของตนเอง</p> <p>3. อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ผลงานเพื่อนร่วมชั้นเรียน</p>

3.1.5 การเตรียมการสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การเตรียมการสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูผู้สอนควรปฏิบัติดังนี้

1) การเตรียมเอกสารวัสดุการเรียนการสอน

เอกสารวัสดุและสื่อต่างๆสำหรับการจัดการเรียนรู้นั้น ได้แก่ ใบงาน เอกสารประกอบการสอน คู่มือฝึกปฏิบัติการ แบบทดสอบ แบบสังเกตและสื่อการเรียนการสอน ต่างๆ โดยจัดเตรียมให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้

2) การเตรียมวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม

การเตรียมวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะนั้น ผู้สอนควรจัดเตรียมหรือกำหนดให้ผู้เรียนนำมาใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม อุปกรณ์เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะนั้น ควรมีความหลากหลายและควรมีความเหมาะสมกับกิจกรรมนั้นๆ

3.1.6 องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

1) บรรยากาศของการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้น ผู้สอนควรจัดสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนที่กระตุ้นส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เช่น การประดับตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานศิลปะ สนับสนุนให้ผู้เรียนได้คิดและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างอิสระ ได้คิดอย่างเสรีเป็นตัวของตัวเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกได้ใช้จินตนาการของตนเอง ควรมีการยกย่องชมเชยเมื่อผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์โดยผ่านทางผลงานศิลปะ

2) การสนับสนุน ส่งเสริมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ผู้สอนต้องกระตุ้นส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้คิดในแง่มุมที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนเองคิดกับผู้อื่นในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่เป็นการขยายความคิดเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ให้โอกาสผู้เรียนได้ทำกิจกรรมศิลปะที่หลากหลาย โดยการจัดกิจกรรมศิลปะควรมีวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หลีกเลี่ยงการทำอะไรที่ซ้ำๆหรือเป็นรูปแบบเช่นการวาดตามแบบ การระบายสีตามแบบ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่พฤติกรรมการณ์เลียนแบบ ขัดขวางการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ ผู้สอนต้องกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อนและทำในสิ่งที่ไม่เหมือนกับที่คนอื่นได้ทำเอาไว้

3) การนำสื่อมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

การนำสื่อมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ นั้น สื่อควรมีความชัดเจนมีความหลากหลายสามารถกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์มีความสอดคล้อง มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมศิลปะ

4) การสรุปมโนคติ หรือหลักการ

ควรมีการสรุปมโนคติหลักการและความรู้ที่ถูกต้องชี้แนะข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อย ในผลงานศิลปะของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปสร้างโครงสร้างทางปัญญา เป็นประสบการณ์เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ สร้างความมั่นใจในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะต่อไป

3.1.7 บทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียน

1) บทบาทของครูผู้สอน

การจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้น ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมที่ทำทลายและกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้กล้าคิดกล้าแสดงออก ครูผู้สอนเป็นบุคคลที่จะทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนทัศนศิลป์สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทของครูผู้สอนมีดังนี้

1.1) มีทัศนคติที่ดีและยอมรับว่าผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์และสามารถส่งเสริมพัฒนาให้สูงขึ้นได้ โดยให้ผู้เรียนฝึกความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ

1.2) ครูต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

(1) สร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนเพื่อให้กล้าแสดงออก กล้าที่จะแสดงความสามารถของผู้เรียนออกมาผ่านทางผลงานศิลปะ

(2) ไม่เปรียบเทียบผลงานศิลปะของผู้เรียนกับเพื่อนคนอื่น ๆ หรือพิจารณาผลงานของผู้เรียนโดยเอามาตรฐานของผู้ใหญ่เป็นเครื่องวัด

(3) ไม่สกัดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน โดยการบังคับให้ผู้เรียนทำตามที่ผู้สอนต้องการทุกประการ เช่น การฝึกวาดภาพตามแบบที่กำหนดให้

(4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง ด้วยความสนใจของตนเอง

(5) ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนคิดค้นวิธีการหรือแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

(6) จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เลือกใช้ตามความถนัดและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

(7) ต้องยอมรับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนที่อาจจะต้องแตกต่างกัน

1.3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นหลายหลายด้านยอมรับในความคิดแปลก ๆ ของผู้เรียนสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานที่แสดงถึงความคิดที่แปลกใหม่

1.4) นำเอาผลงานศิลปะของผู้เรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น นำเอาผลงานศิลปะของผู้เรียนมาทำเป็น การ์ดอวยพร หรือประดับตกแต่งอาคารเรียน

1.5) ผู้สอนไม่ควรสนับสนุนหรือให้รางวัลเฉพาะผลงานศิลปะที่ได้มีผู้ทดลอง ทำและเป็นที่ยอมรับแล้ว ผลงานศิลปะที่แปลกใหม่ก็น่าจะมีโอกาสได้รับรางวัลหรือคำชมเชยด้วยเช่นกัน

2) บทบาทของผู้เรียน

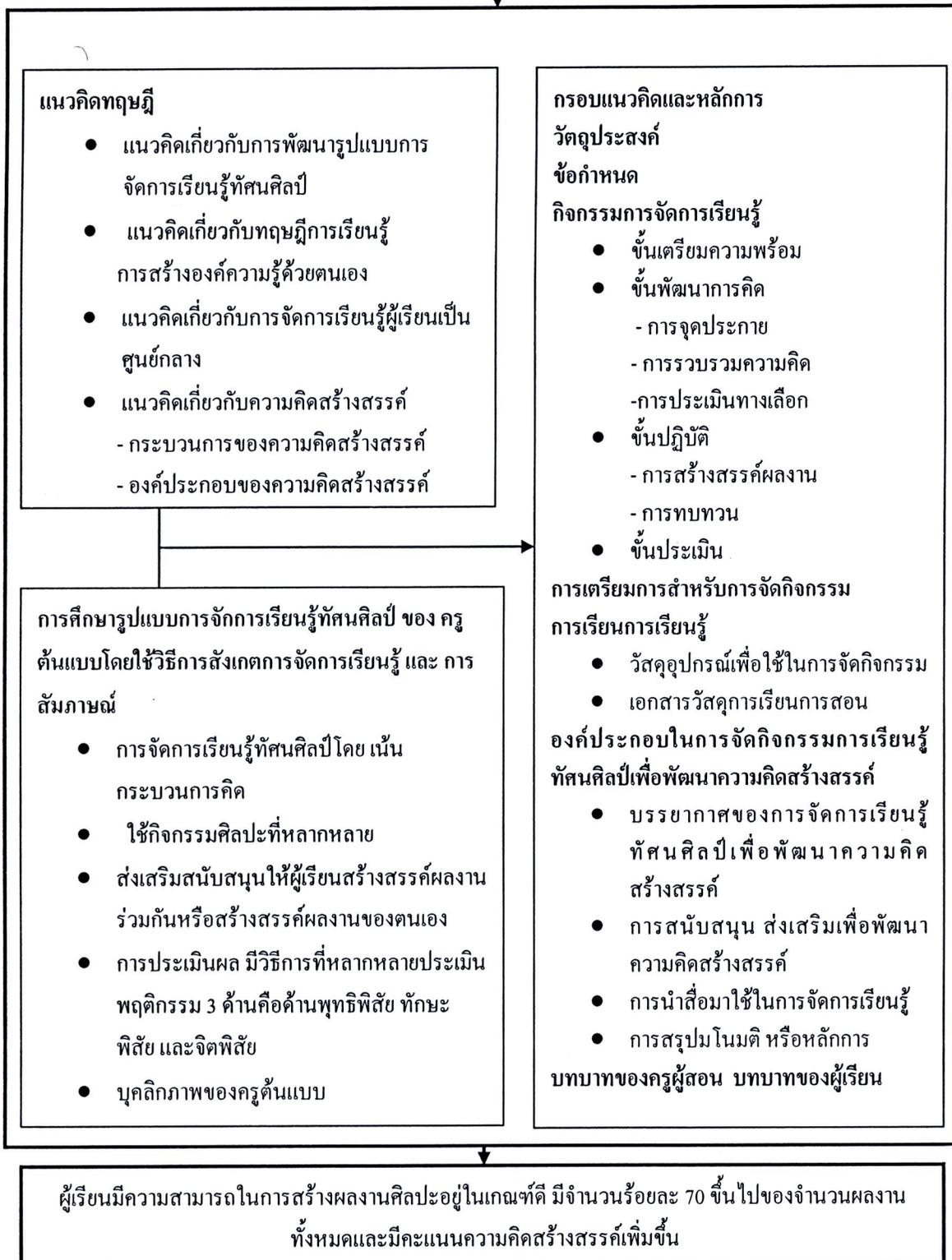
2.1) ผู้เรียนควรมีทัศนคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการเรียนสอน ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2.2) ผู้เรียนทำความเข้าใจและซักถามประเด็นที่สงสัยทำความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาจากใบงาน จากข้อกำหนดกิจกรรม จากสื่อการเรียนการสอน จากการอธิบายของผู้สอน ผู้เรียนเสนอแนวทางสิ่งที่ตนเองได้คิดและสรุปเปรียบเทียบร่วมอภิปรายกับเพื่อนและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมชั้นเรียน

2.3) ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจ ตามความสามารถของตน

2.4) ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ของตน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ภาพที่ 16 กรอบทฤษฎีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

3.2 การประเมินผล

การประเมินผล เน้นการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมทางการเรียนที่เป็นผลจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้

3.2.1 การประเมินระหว่างเรียน เป็นการประเมินระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละวงจร โดยประเมินจากผลงานศิลปะของผู้เรียน กำหนดเกณฑ์ผ่านผลงานจะต้องอยู่ในระดับดีขึ้นไปในและมีจำนวนผลงานระดับดีมี เท่ากับหรือมากกว่า ร้อยละ 70 ของจำนวนผลงานทั้งหมด

ผลการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในแต่ละวงจรของการวิจัย ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างต่อเนื่องจากวงจรที่ 1 จนถึงวงจรที่ 3 รวมทั้งสิ้น 4 กิจกรรมมีจำนวนผลงานที่อยู่ในเกณฑ์ดีในแต่ละวงจรถัดไปร้อยละ 77.00, 91.42, 91.42 และ 94.28 จากจำนวนผลงานทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และยังพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนในแต่ละวงจรมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงขึ้นแสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้ดีขึ้น

3.2.2 การประเมินเมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ เป็นการประเมินความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนเมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะประเมินตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดละเอียดลออ

ผลการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลอออยู่ในระดับสูงถึงสูงมากทุกคน กล่าวคือคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทั้ง 4 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้นสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นได้

3.2.3 การประเมินผลข้อมูลเชิงคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมสรุปผลการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 8 คน ได้แก่ผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัย 2 คน และผู้เรียน จำนวน 5 คน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนาน ได้คิดได้วางแผนได้แก้ปัญหา ได้แสดงออกทางศิลปะอย่างอิสระ ได้ใช้กระบวนการคิดสร้างสรรค์ ได้แสดงออกถึง

ทักษะทางทัศนศิลป์ มีความกระตือรือร้นในการเรียน ผู้เรียนชอบที่กิจกรรมศิลปะไม่ซ้ำกัน ได้ใช้ อุปกรณ์ที่หลากหลายประเภทในการสร้างสรรค์ผลงาน และได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อผลงาน

3.3 ผลการศึกษาผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไปใช้ กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัยจำนวน 2 ห้องเรียนและนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง จำนวน 3 ห้องเรียน พบว่า คะแนนความคิด สร้างสรรค์ ทั้ง 4 ด้านของผู้เรียนทั้ง 2 โรงเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

4. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผลปรากฏว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิด สร้างสรรค์นั้นสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นได้ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

4.1 การสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ ประกอบไปด้วยกระบวนการดังนี้

4.1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาทัศนศิลป์ ซึ่งมีประเด็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ ปัญหา อุปสรรค ความต้องการในการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

4.1.2 การศึกษาเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์โดยการวิเคราะห์เอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎี

4.1.3 การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ของครูต้นแบบโดยศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบในสภาพแวดล้อมจริง ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์สอน และการสัมภาษณ์ครูต้นแบบ จำนวน 11 คน

4.1.4 การสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จากนั้นได้วิเคราะห์ศึกษาสภาพปัญหา บริบทที่เกี่ยวข้อง ความต้องการในการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์การสังเกตการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ของครูต้นแบบ มาสังเคราะห์เป็นร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ผู้เชี่ยวชาญด้าน

หลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านความคิดสร้างสรรค์ตรวจสอบโดยการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เสนอแนะข้อคิดเห็นต่อร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้

กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดการวางแผนและการตัดสินใจเลือกกำหนดองค์ประกอบ ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานอย่างเป็นระบบทำ ให้ได้คำตอบนำไปสู่ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบถูกต้องเหมาะสม สามารถ พัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

4.2 ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนศิลปะเพื่อพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) เพื่อศึกษาความ เป็นไปได้ และความสอดคล้องของกระบวนการ ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่อการ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ผลการพัฒนาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มี ประเด็นที่สำคัญนำมาอภิปรายดังนี้

4.2.1 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ผู้เรียนมีการพัฒนาขึ้นในแต่ละวงจร ใน การปฏิบัติกิจกรรมวงจรที่ 1 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 2 แผน ซึ่งในแผนการ จัดการเรียนรู้ที่ 1 มีผลงานของผู้เรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 27 ชิ้น และมีผลงานที่ไม่ผ่าน เกณฑ์จำนวน 8 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 77 จากผลงานทั้งหมด 35 ชิ้น แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 มีผลงาน ของผู้เรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 32 ชิ้นและมีผลงานที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 3 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 91.42 จากผลงานทั้งหมด 35 ชิ้น การปฏิบัติกิจกรรมวงจรที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 มีผลงาน ของผู้เรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 32 ชิ้นและมีผลงานที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 3 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 91.42 จากผลงานทั้งหมด 35 ชิ้น การปฏิบัติกิจกรรมวงจรที่ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 นั้นมี ผลงานของผู้เรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 33 ชิ้นและมีผลงานที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 2 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 94.28 จากผลงานทั้งหมด 35 ชิ้น

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิจัยมาครบ 3 วงจร 4 แผนการจัดการเรียนรู้พบว่า ผลงานศิลปะของผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์ ดี มีจำนวนมากกว่าร้อยละ 70 จากจำนวนผลงานทั้งหมด ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์ที่ตั้งไว้ จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ ผลการ ทดสอบพบว่าคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน คือด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดยืดหยุ่น และด้านความคิดละเอียดลออขึ้น ส่วนใหญ่มีคะแนนอยู่ในระดับสูงมาก และ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ ทั้ง 4 ด้านของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนศิลปะเพื่อพัฒนาความคิด

สร้างสรรค์แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นทั้ง 4 ด้าน

ผลที่ปรากฏได้แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะทางทัศนศิลป์ตามที่แผนการจัดการเรียนรู้ได้กำหนดไว้ และผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เป็นผลจากการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพื่อกำหนดวิธีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่มีประเด็นสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้แก่

1) การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกใช้อุปกรณ์หลายประเภท ได้สร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลาย จะเห็นได้จากใช้วิธีการปะติด ผสมผสานกับการใช้ดินสอหรือปากกาคำ ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ทั้งแนวตั้งและแนวนอน ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎา แจมณี ได้กล่าวถึงการที่ผู้เรียนจะเรียนรู้จากการสร้างงานด้วยตนเองโดยการลงมือปฏิบัติหรือสร้างงานที่ตนเองสนใจ ตามความชอบหรือความถนัด ในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสให้สัมผัสและแลกเปลี่ยนความรู้กับสมาชิกในกลุ่ม ผู้เรียนจะสร้างองค์ความรู้ขึ้นด้วยตนเองจากการปฏิบัติงานที่มีความหมายต่อตนเอง สอดคล้องกับ Torrance (1964) กล่าวว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จะต้องจัดประสบการณ์ให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการแสดงออกอย่างอิสระ ยอมรับและเอาใจใส่ต่อความคิดที่แปลกใหม่ของผู้เรียน

2) การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้มีความแปลกแตกต่างไปจากเดิม การสนับสนุนให้ใช้วิธีการที่หลากหลาย ฝึกให้ผู้เรียนได้รวบรวมความคิด เพื่อการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะต้องอาศัยการบูรณาการจากประสบการณ์และความรู้ทั้งหมดที่ผ่านมาสรุปแนวคิดโดยการร่างภาพหลาย ๆ ภาพและเลือกนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานของตนเองในขณะที่สร้างสรรค์ผลงานผู้เรียนจะทบทวน พิจารณาต่อเติมให้ผลงานมีความสมบูรณ์สอดคล้องกับแนวความคิด การให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงาน ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ Guilford (1950) อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี, 2537 และ ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2546) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบ (1) ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่ซึ่งแตกต่างไปจากความคุ้นเคย แสดงออกในรูปลักษณะทางผลผลิตหรือกระบวนการคิด ความคิดริเริ่มไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งใหม่ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน แต่อาศัยการสะสม

และรวบรวมความรู้เดิมมาดัดแปลงหรือประยุกต์ให้ดีขึ้น (2) ความคล่องแคล่วในการคิด (fluency) หมายถึง ความสามารถในการผลิตความคิดที่แตกต่างและหลากหลายภายใต้กรอบจำกัดของเวลา (3) ความยืดหยุ่นในการคิด (flexibility) เป็นความสามารถในการคิดนอกกรอบไม่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์หรือความคุ้นเคย ช่วยให้สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ในแง่มุมใหม่ (4) ความละเอียดลออในการคิด (elaboration) หมายถึง การคิดตกแต่งในรายละเอียดเพื่อขยายความคิดหลักให้สมบูรณ์

3) การเรียนรู้ที่มีวิธีการขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เหมือนกันทุกแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการปฏิบัติซ้ำๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญเกิดทักษะทางทัศนศิลป์และเกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

4.2.2 ผลจากการสะท้อนผลการเรียนรู้ จากแบบสังเกตพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ และจากการประชุมสรุปผลการพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ สรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ได้คิดได้วางแผนได้แก้ปัญหา ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงออกทางศิลปะอย่างอิสระ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน ผู้เรียนชอบที่กิจกรรมศิลปะไม่ซ้ำกัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้อุปกรณ์ที่หลากหลายประเภทในการสร้างสรรค์ผลงาน กิจกรรมได้สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดสร้างสรรค์ ได้แสดงออกถึงทักษะทางทัศนศิลป์ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้นและได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ & คารณิ คำวังนัง (2546) ที่ได้กล่าวถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ดังนี้ (1) ยอมรับในความสามารถของผู้เรียน เชื่อมมั่นในความสามารถของผู้เรียน (2) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่มีการประเมินผลจากภายนอกจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง และกล้าแสดงออกทั้งความคิดและการกระทำอย่างสร้างสรรค์และ (3) มีความเข้าใจความรู้สึของผู้เรียนเข้าไปสู่โลกของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนรู้สึกไว้วางใจ อีกทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้นมีความสอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้แสดงออกอย่างอิสระ มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด ผู้เรียนสามารถพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ด้วยตนเองและการเรียนรู้จากเทคนิควิธีการทำงานที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ได้ลงมือกระทำ ได้แสวงหาความรู้ ได้ทดลอง ได้สัมผัสจริง และได้สรุปด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ผลงานที่มีความแปลกใหม่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์

4.3 ผลการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไปขยายผลในการจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะ ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 5 ห้องเรียน โดยโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย นำไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/10 โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3 ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2551 พบว่า ผลงานศิลปะของนักเรียนทั้ง 5 ห้องส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ถึง ดีมาก มีจำนวนมากกว่าร้อยละ 70 จากจำนวนผลงานทั้งหมด ซึ่งเป็นไปตามที่เกณฑ์ ตั้งไว้ และคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 รวม 5 ห้องเรียน ในด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้น สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นทั้ง 4 ด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ปรากฏผลต่อการพัฒนาผู้เรียนดังนี้

4.3.1 เป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ได้ทำงานศิลปะในแบบที่ตนเองชอบ

4.3.2 มีขั้นตอนที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางศิลปะที่หลากหลาย ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เช่น งานดินสอ งานสี งานประดิษมากรรม

4.3.3 เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เปิดกว้างให้อิสระแก่ผู้เรียนให้ผู้เรียนได้คิด ได้ร่างภาพและเลือกวิธีการแสดงออก ทำให้ได้วางแผนก่อนลงมือสร้างผลงานศิลปะ

4.3.4 ได้เห็นผลงานศิลปะของเพื่อนร่วมชั้นเรียน ได้เห็นจุดเด่นจุดด้อยของงานที่ผู้สอนนำมาวิจารณ์และอธิบายหน้าชั้น

4.3.5 ผู้เรียนกล้าอภิปราย กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น

5. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอันเกิดจากการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ มีข้อค้นพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาทักษะทางทัศนศิลป์ ได้ฝึกกระบวนการคิด การอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อผลงาน ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นต่อการเรียนทัศนศิลป์ ผู้เรียนมี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับเกณฑ์ดีขึ้นไป ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และมีคุณลักษณะที่แสดงถึงเป็นบุคคลที่มีความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์นั้น คือกล้าคิด กล้าแสดงออก มีอารมณ์ขัน มีจินตนาการ มีความยืดหยุ่นทางความคิดและการกระทำ มีความสุขกับการทำงานหรือสิ่งที่ตนพอใจ

ในการดำเนินการพัฒนาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีข้อสังเกตและข้อค้นพบซึ่งได้รวบรวมและสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้

5.1.1 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไปใช้

1) ผู้สอนควรศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ข้อกำหนด และกิจกรรมการเรียนรู้ ศึกษาจุดเน้นที่มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดละเอียดลออ ให้เข้าใจเสียก่อน เพื่อจะได้เห็นภาพรวมและทราบขั้นตอนของการพัฒนา

2) ผู้สอนควรมีความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรตระหนักถึงเวลาที่ใช้ การใช้คำถามอย่างสร้างสรรค์เพื่อช่วยให้นักเรียนตอบคำถาม ควรชื่นชม ให้กำลังใจเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและการนำสื่อมาใช้ในการกระตุ้นจินตนาการ ควรมีลักษณะเหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน และควรมีลักษณะที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดออกแบบ

3) ผู้เรียนควรเตรียมตนเองในด้านความรู้ ทักษะพื้นฐานทางศิลปะการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ผู้เรียนควรมีความมั่นใจ กล้าที่จะสร้างสรรค์ผลงานตามความคิดของตน กล้าอภิปราย มีความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น แสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลงานศิลปะของตนต่อไป

4) การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ผู้สอนควรคำนึงถึงระยะเวลาที่เหมาะสมในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยเฉพาะ 1) ในขั้นพัฒนาการคิดเพราะเป็นขั้นตอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดออกมาให้มากที่สุดโดยแสดงออกทางภาพร่างหลาย ๆ ภาพ 2) ในขั้นปฏิบัติ ต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ด้วยความมั่นใจ กล้าคิดกล้าแสดงออก โดยใช้ทักษะทางศิลปะที่หลากหลาย 3) ในขั้นประเมิน ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการอภิปราย แสดงความคิดเห็นมากที่สุด ผู้สอนต้องให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ชี้จุดเด่น จุดด้อยในผลงานเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาผลงานให้ดีขึ้นในขั้นต่อไป

5) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นี้ มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมุ่งหวังให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสามารถนำผลที่เกิดจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาทักษะทางศิลปะ ดังนั้น จึงต้องจัด กระบวนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่ปฏิบัติบ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้ที่นั่นคงทน เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ขึ้น ผู้สอนจึงต้องนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้หลายหลายครั้ง และไม่เพียงแต่คำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีความมั่นใจในการแสดงออกทางศิลปะ ได้คิดได้มีส่วนร่วมในการอภิปราย แสดงความคิดเห็น เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.3.1 ควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปศึกษาวิจัยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นเช่นรายวิชาวาดเส้น รายวิชาประติมากรรม รายวิชาภาพพิมพ์ และเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยอาจนำไปใช้กับผู้เรียนในระดับชั้นอื่น

5.3.2 ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไปทำการทดลองซ้ำอีกกล่าวคือ นำไปทดลองกับผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมในชนบท โรงเรียนมัธยมในเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร โรงเรียนประจำจังหวัด หรือเปรียบเทียบระหว่าง 2 โรงเรียน และนำผลที่ได้จากการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

5.3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่น องค์ประกอบของรูปแบบการสอน เจตคติหรือภูมิหลังของนักเรียน สภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ